

Dvikalbių vaikų rišliojo pasakojimo bendrasis produktyvumas

Agnė Blažienė (a.blaziene@hmf.vdu.lt)

VDU HMF Lietuvių kalbos katedros doktorantė

LITAKA seminaras-susitikimas

2015 02 20

Dvikalbių / daugiakalbių vaikų tyrimai Lietuvoje (1)

- Tiriama tautinių mažumų vaikų gimtųjų ir valstybinės (lietuvių) **kalbos ir tapatybės bendrieji klausimai** (Salienė, Vilkienė 2006; Vilkienė 2011), siekiamas nustatyti **lietuvių kalbos kompetencijos lygis** (Skripkienė 2001, Mazolevskienė 2001, 2000).
- Atliekant socioligvistines apklausas tirtos **didžiųjų Lietuvos miestų gyventojų** (taigi ir vaikų) **namuose vartojamos kalbos**, jų pasirinkimas, kalbų gyvybingumas ir kt. (projektas „Miestai ir kalbos“, vad. M. Ramonienė (2007–2009 m.)).

- **Tiriamas lituanistinis vaikų ugdymas** (Dautartas 2005, Celešiūtė 2008, Šutinienė 2009).
- Nagrinėjamos **nuostatos** dėl gimtosios kalbos mokymosi kitos šalies aplinkoje, priemonės ir **veiksmai**, galintys padėti **puoselėti gimtąją kalbą**.
- Tiriamas Lietuvos emigrantų **kalbinis elgesys, emigracijoje vartojamų kalbų repertuaras** (projektas „Emigrantų kalba“, vad. M. Ramonienė (2011–2013 m.));
- Tiriamos **tėvų taikomos strategijos ir vadybos būdai** emigracijoje pasirenkant vartoti lietuvių kalbą (Jakaitė-Bulbukienė 2014).

- **Nedidelės apimties** tyrimai, kuriais siekiama įvertinti **dvikalbių** (ar daugiakalbių) **vaikų gimtosios** (lietuvių) **kalbos gramatines, leksines ypatybes**, jas lyginti su vienakalbių vaikų kalbos ypatybėmis (Kalninytė 2013; Krivickaitė 2014; Balčiūnienė, Kalninytė 2013; Dabašinskienė, Balčiūnienė, Kalninytė 2014).

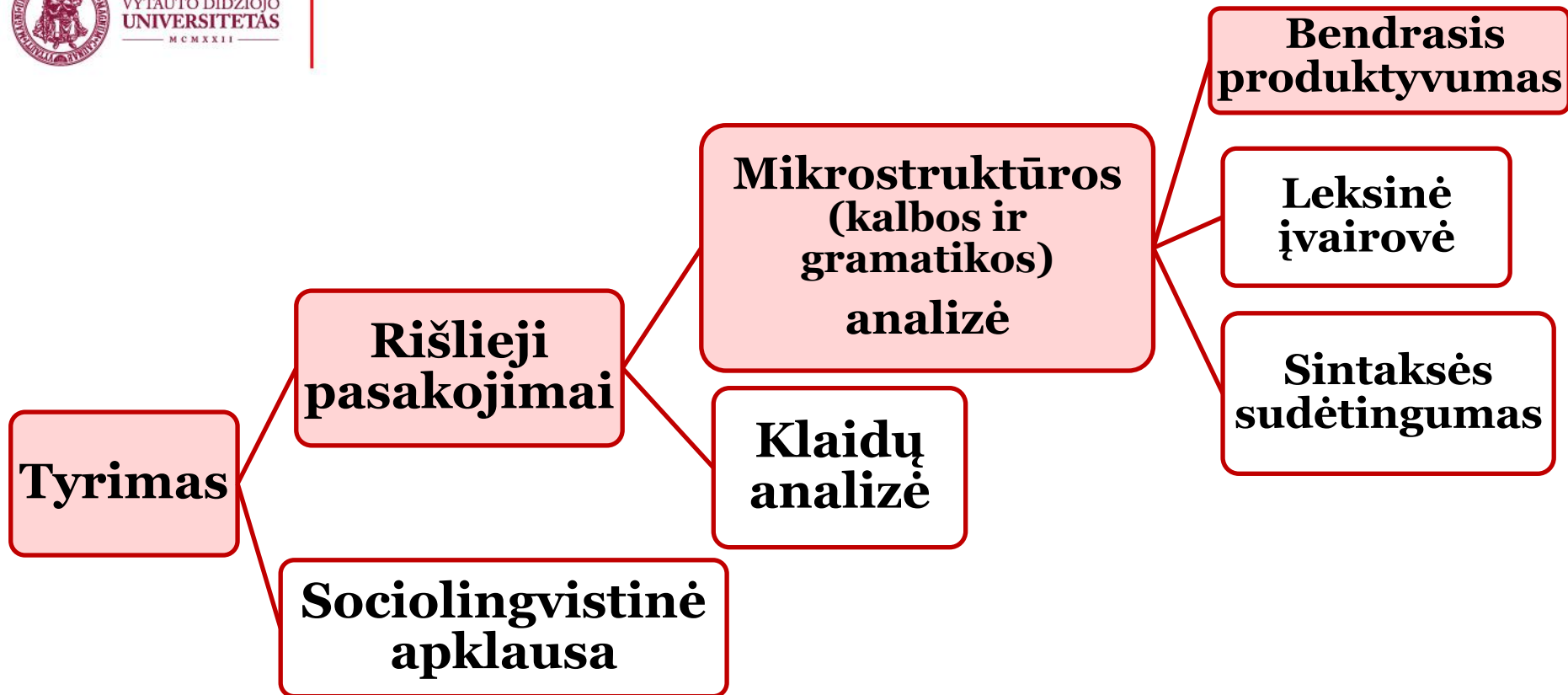

Lietuvių kalba anglų kalbos aplinkoje

Ar kitos kalbos aplinkoje įsisavinta lietuvių kalba yra:

- **tolygi** lietuviškoje aplinkoje įsisavintai lietuvių kalbai?
- kokiais **ypatumais** pasižymi kitoje kalbos aplinkoje įsisavinta lietuvių kalba?
- kokį **poveikį** dominuojanti aplinkos (anglų) kalba daro namuose vartojamos (lietuvių) kalbos žodyno, gramatikos, fonetikos ir kt. lygmenims?
- ir kt.

Disertacijos tikslas – nustatyti vaikų, gyvenančių anglų kalbos aplinkoje, lietuvių kalbos leksikos ir gramatikos raidą kitakalbėje aplinkoje.

Pranešimo tikslas – pristatyti dvikalbių vaikų lietuvių kalba pasektų rišliųjų pasakojimų kalbos bendrąjį produktyvumą.

Tyrimo medžiaga (1)

- 2013 m. balandžio–birželio mėn.
- 4 lituanistinės mokyklos (3 Londono rajonai)
- Lietuvių kalbos mokomasi ~3–5 val. per savaitę (šeštadieniai ar darbo dienos)

Tyrimo medžiaga (2)

Kriterijai:

- abu tėvai lietuviai
- vaikas gimė JK / iš Lietuvos į JK išvyko 0–1 m.

Apklausti 156 vaikai → **tyrimui atrinkta 100 vaikų,
atitikusių kriterijus**

4–5 m.	15
5–6 m.	27
6–7 m.	15
7–8 m.	17
8–9 m.	16
9–10 m.	10

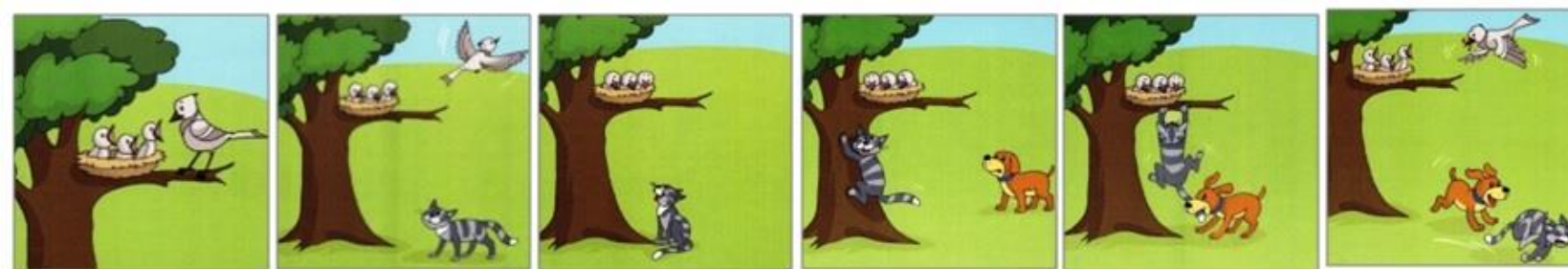
Rišlusis pasakojimas pagal 6 siužetinių paveikslėlių seką

(Hickmann 2003; Gagarina et al. 2012)

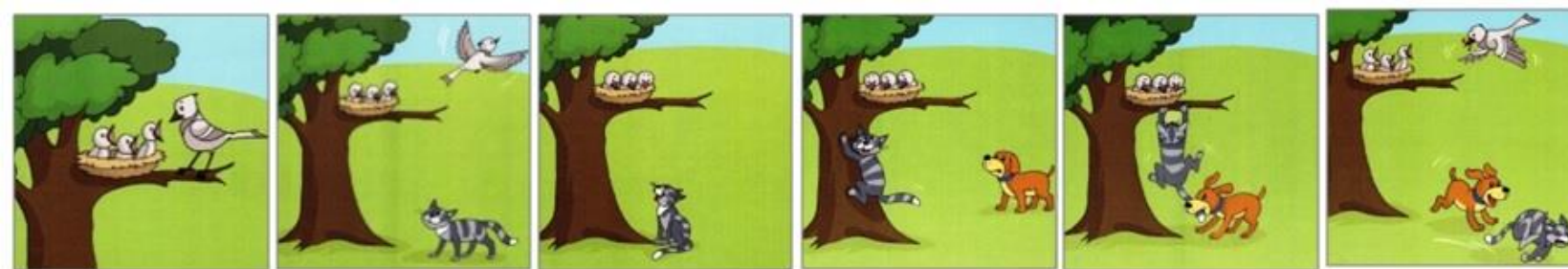
100 rišliųjų pasakojimų:

- transkribuoti;
- morfologiškai koduoti;
- transkripcijos patikrintos, papildytos, paruoštos kalbinei analizei.

8;2 m.
vyr.

Vieną dieną gyveno mama su trys paukšteliais. Kai mama iskrido, piktas katinas atėjo ir paž... pasakė: aš noriu suvalgyt jus, labai mum skani. Jisai užlipo an medžios. Šunis tada pamatė, kad jisai laipinėjo, ir bandė išgąsdinti paukštelius. Tada mama atskrido ir matė, kad katinas užšokė an lazdos ir bandė suvalgyt paukštelius. Jinai šaukė: padėkite mano leliukam, padėkite. Šunis atėjo ir sakė: aš padiesu. Tada jisai kandė į uodegą ir ir išgąsdino katiną tolyn.

7;4 m.
mot.

Vieną dieną ten atsirado medžyje atsirado trys paukšteliai i
viena mama paukštelė. Vieną kartą savo jo mama ėjo valgyt
jiem... j... jam paduoti. Tada viena katytė atėjo. I norėjo
pažaisti su juos. I tada jinai padėjo [em] lipti medį. I tada
tokis šuniukas atėjo i labai buvo labai liūdnas. I jis už uodegos
įkando i tada nustūmė jai žemyn. I tada mama pamatė, ka
du... da... nori va... v... vogt savo jos vaikučius. I tada j...
mama jų pasikabino jų. Ir šunis paskui katę biego.

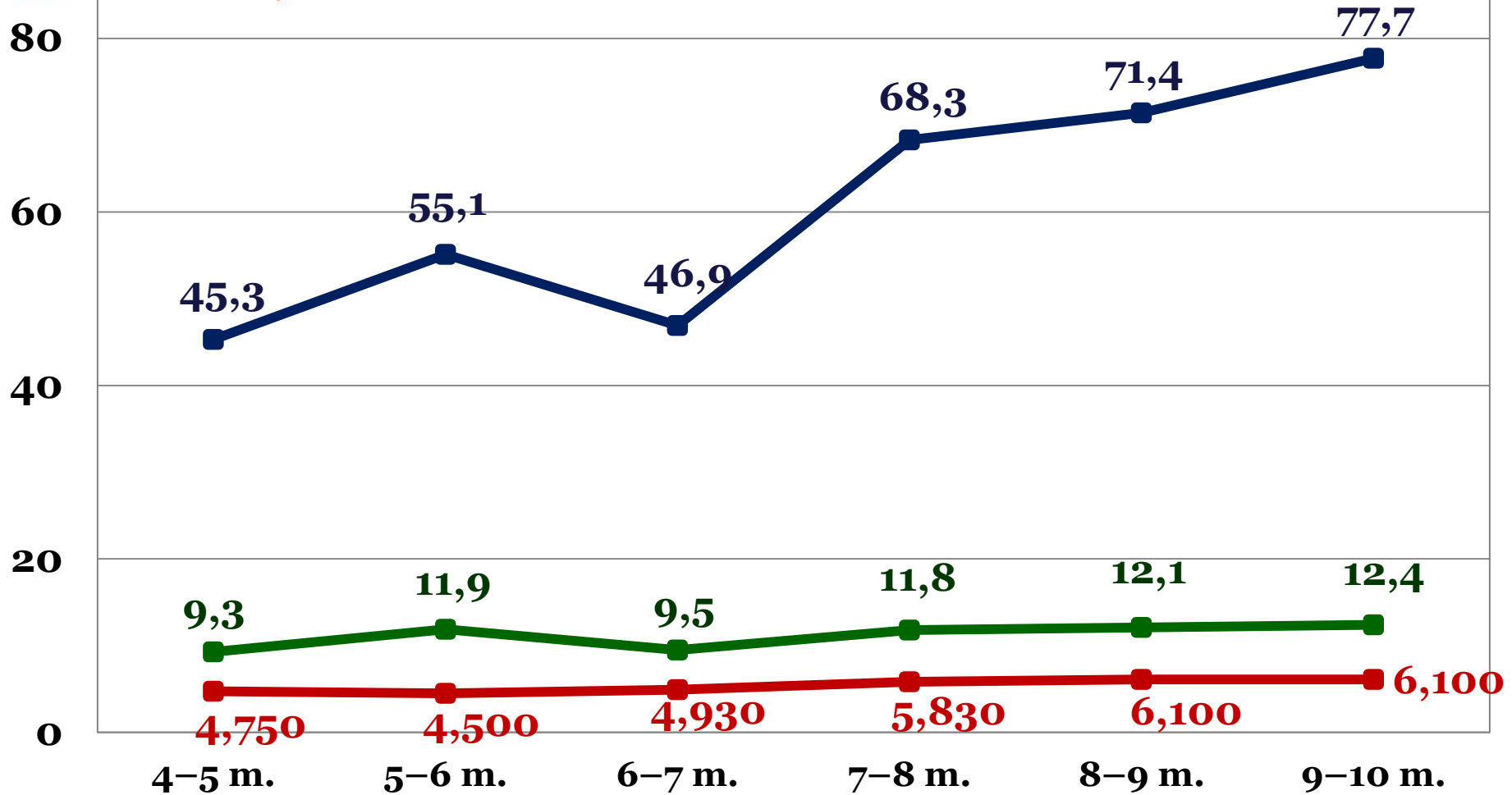
Rišliojo pasakojimo mikrostruktūra. **Bendrasis produktyvumas**

Rodikliai:

- (a) pasakojimo **apimtis žodžiais**;
- (b) pasakojimo **apimtis pasakymo vienetais**;
- (c) **vidutinis pasakymo ilgis** (toliau – VPI);
- (d) **leksikos ir gramatinių formų įvairovės** (toliau – LGFI) **rodiklis** (angl. *type / token ratio*).

- Pasakymu laikoma informanto šnekos atkarpa iki pauzės ar kito kalbėtojo įsiterpimo (Crystal 2003).

- Skaičiuojant žodžius neskaičiuojami pasitaisymai, pauzių užpildymas. Morfologinės samplaikos (pvz., *kaip nors*) lygios 1 žodžiui.

■ Vidutinis žodžių skaičius

■ Vidutinis pasakymų skaičius

■ Vidutinis pasakymo ilgis (žodžiais)

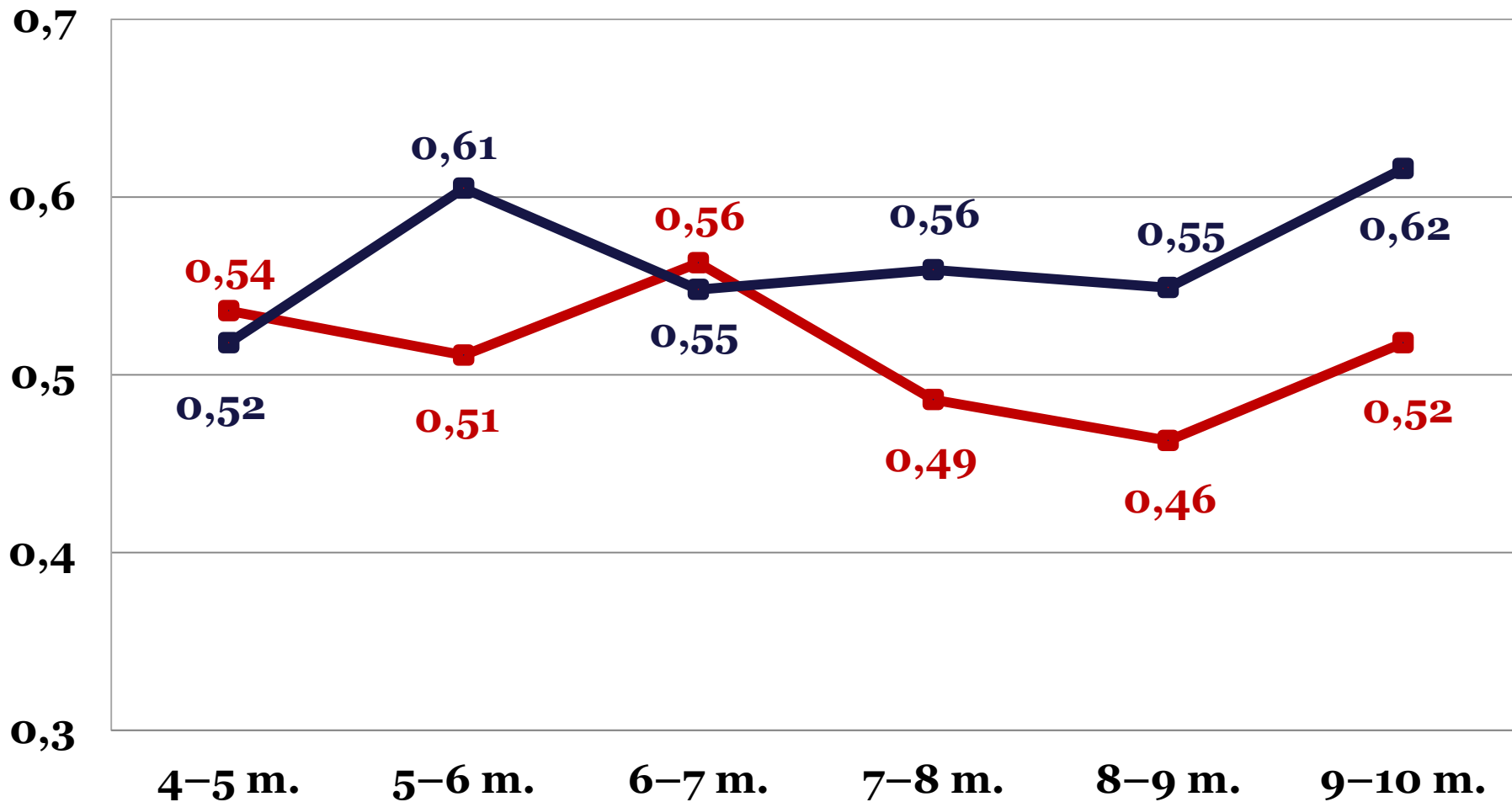

Visų žodžių leksinių ir gramatinių formų įvairovė

Amžiaus grupės	Visų žodžių skaičiaus vidurkis	Skirtingų leksemų vidurkis	LGFĮ indekso vidurkiai
4–5 m.	45,2	22,6	0,54
5–6 m.	55	27,3	0,56
6–7 m.	46,9	27,2	0,61
7–8 m.	68,2	35,2	0,54
8–9 m.	71,2	37,7	0,54
9–10 m.	77,6	44,1	0,61

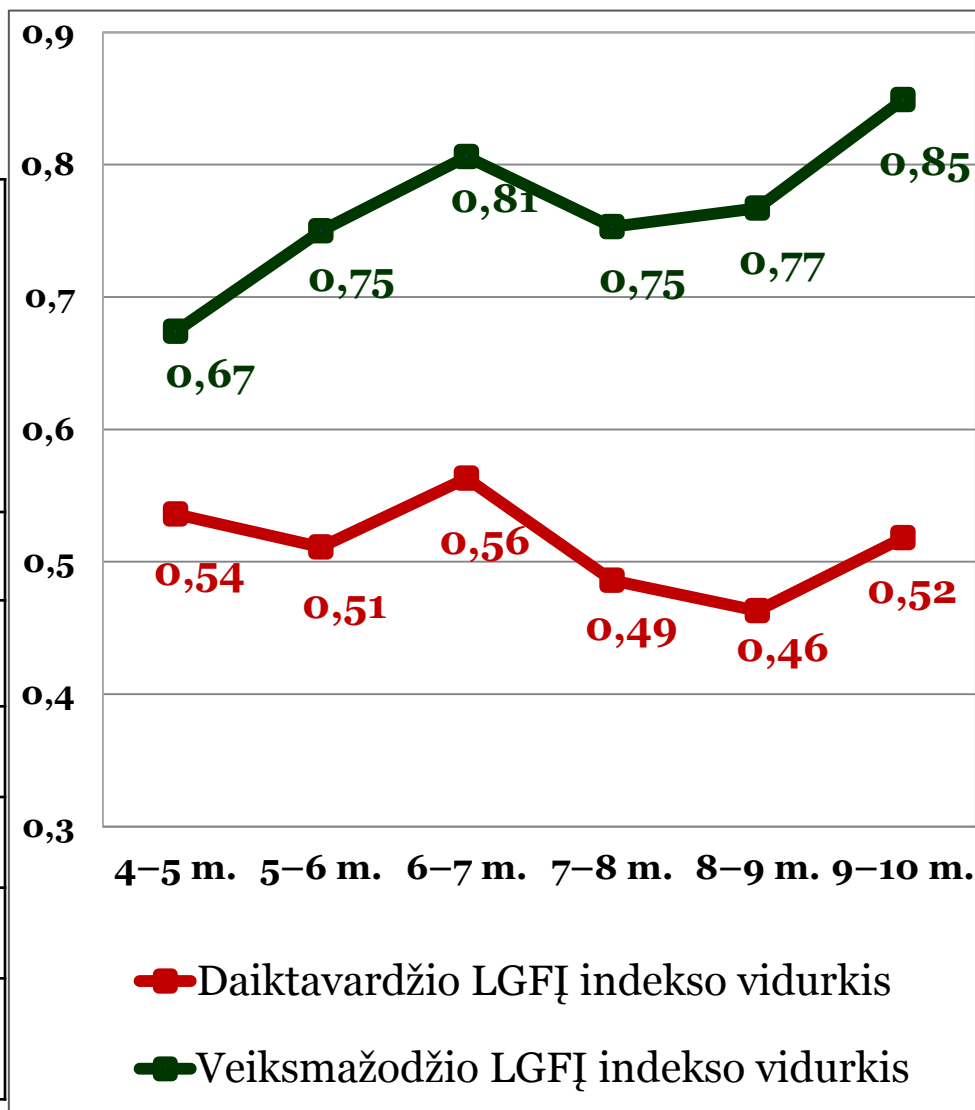
Daiktavardžio ir įvardžio LGFĮ indekso vidurkiai

■ Daiktavardžio LGFĮ indekso vidurkis ■ Įvardžio LGFĮ indekso vidurkis

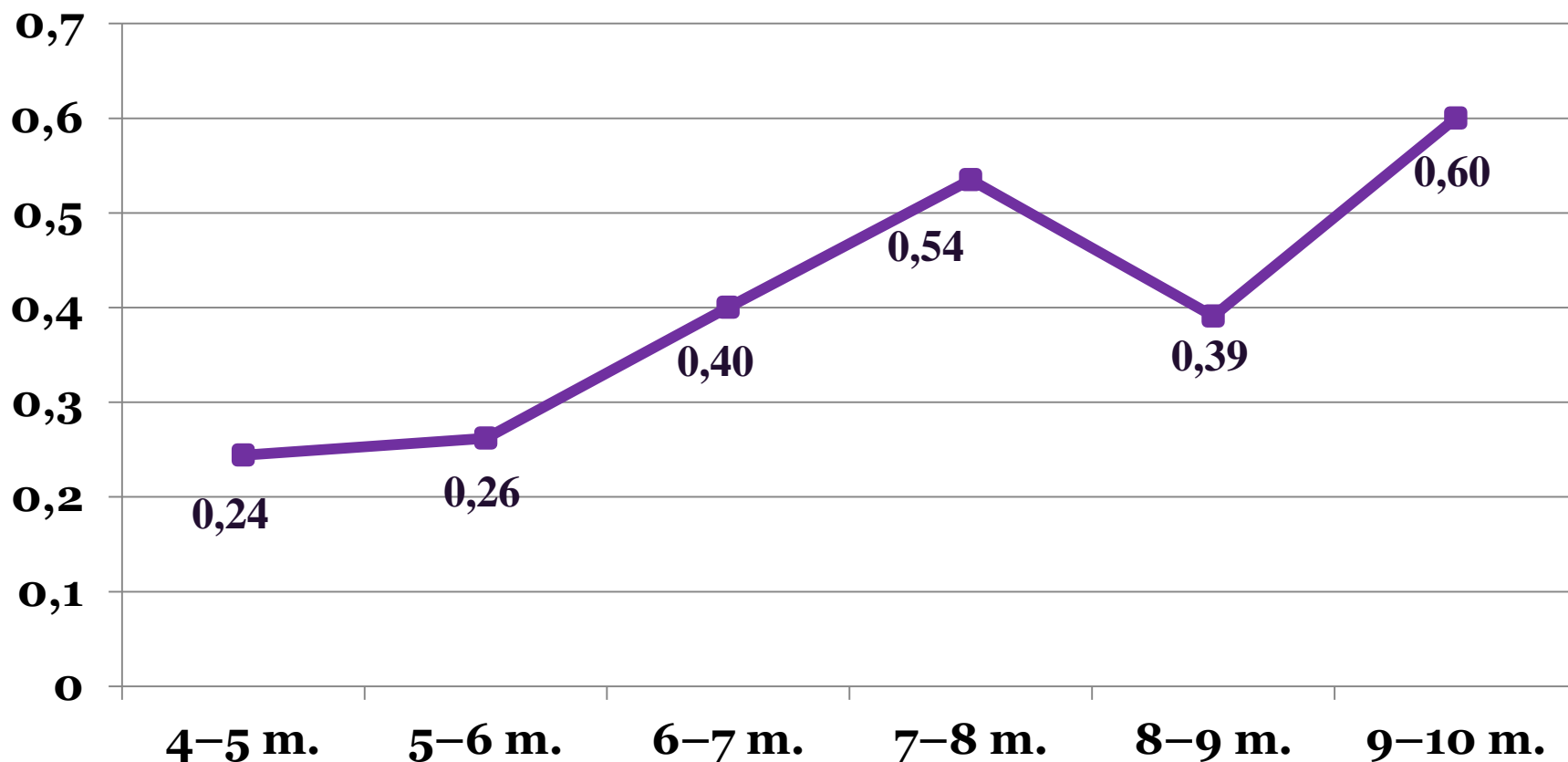
Veiksmazodžio LGFĮ indekso vidurkiai

Grupės	Visų veiksm. skaičiaus vidurkis	Skirtingų formų (lemų) vidurkis	Veiksm. LGFĮ indekso vidurkis
4–5 m.	13,8	8,9	0,67
5–6 m.	17,1	11,6	0,75
6–7 m.	14,1	11,1	0,81
7–8 m.	20,2	14,5	0,75
8–9 m.	21,2	16,2	0,77
9–10 m.	22,3	18,2	0,85

Būdvardžio LGFĮ indekso vidurkia

—■ Būdvardžio LGFĮ indekso vidurkis

liet. / liet.-angl. / rus.-liet.

Amžius	Kalba	Žodžių sk.	Dktv. LGFĮ indekso vidurkis	Vksm. LGFĮ indekso vidurkis	Visų pavartotų būdv. sk. pasakojime
4-5 m.	liet.	37,2	0,77	0,85	0,80
	liet.-angl.	45,3	0,71	0,76	0,40
5-6 m.	liet.	40,3	0,77	0,87	0,50
	liet.-angl.	55,1	0,70	0,81	0,67
6-7 m.	liet.	44,2	0,56	0,81	-
	liet.-angl.	46,9	0,56	0,81	0,80
	rus.-liet.	25,79	0,53	0,86	-
7-9 m.	liet.	47,30	0,68	0,83	0,40
	liet.-angl.	69,82	0,67	0,82	0,88
9-10 m.	liet.-angl.	77,70	0,73	0,88	1,40
10-11 m.	liet.	49,00	0,72	0,83	1,60

Apibendrinimas (1)

- Kiekybinė kalbos analizė (bendrasis produktyvumas) rodo, kad vyresnių vaikų pasakojimuose:
 - vartojama daugiau žodžių,
 - vartojami ilgesni pasakymai,
 - rišlieji pasakojimai tampa žodingesni (vartojama daugiau įvairių leksemų).
- Lietuvių kalbos raida nesustoja vaikams vis dažniau susiduriant su dominuojančia aplinkos (anglų) kalba.
- Pasakojimo kūrimas – dažna veikla angliškose mokyklose.

Apibendrinimas (2)

- Reikalinga **kokybinė (klaidų) analizė**, kuri leistų pamatyti išsamesnį vaizdą. Pavyzdžiui:
 - Panašios semantikos žodžiai (*lazda vs šaka; vandenys vs seilės*)
 - Maišomi priešdėliai (*neišlipa ant medžio; paukšteliai **susidžiaugė***)
 - Derinimo klaidos (***tokia** trys maži nori valgyti*)
 - Linksnio valdymo klaidos (*atėjo šuniukas ir išgąsdino **katinas***)
 - Vyresni praleidžia prielinksnių *į* (*paukštis skrido__viršų, katinas lipo__medį*).
- Prie išsamesnio vaizdo prisidės **sintaksės sudėtingumo**, taip pat **sociolingvistinės apklausos** (anketų) analizė.

Dvikalbių vaikų rišliojo pasakojimo bendrasis produktyvumas

Agnė Blažienė

VDU HMF Lietuvių kalbos katedros doktorantė

LITAKA seminaras-susitikimas

2015 02 20